

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЇЇ ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Голячук Н.В., кандидат економічних наук, доцент
Луцький національний технічний університет

У статті обґрунтована роль бухгалтерського обліку в процесі управління підприємством. Визначений порядок формування облікової інформації на різних рівнях управління. Акцентована увага на якісних характеристиках інформації та зазначені елементи системи забезпечення якості облікової інформації. Розкрито сутність обліково-аналітичної системи підприємства.

Ключові слова: бухгалтерський облік, інформація, якісні характеристики, обліково-аналітична система.

Постановка проблеми. Успішна діяльність підприємств в умовах ринкових відносин передбачає обов'язкове володіння потрібною інформацією і на її основі вчасне прийняття управлінських рішень. Успіх роботи управлінського персоналу підприємства залежить від того, наскільки вдало вони використовують інформацію як засіб організації процесу виробничої діяльності підприємства та розв'язують питання його фінансового становища. Важлива роль при цьому відводиться бухгалтерському обліку. Наявність своєчасної облікової інформації, забезпечуючи взаємодію різних структурних підрозділів підприємства, дозволяє оперативнo стежити за станом зовнішнього середовища та оцінювати внутрішню ситуацію, отримувати інформаційну підтримку при прийнятті рішень, що в результаті підвищує показники діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад в дослідження проблем бухгалтерського обліку та забезпечення обліковою інформацією процесу управління внесли українські корифеї бухгалтерської науки: Бутинець Ф.Ф., Пушкар М.С., Саблук П.Т., Сопко В.В., Сук Л.К. Проблеми формування обліково-аналітичної інформації досліджували українські вчені: Безродна Т.М. [1], Пуцентейло П.Р. [2], Реслер М.В. [3], Єршова Н.Ю. [5], Щирська А.Ю. [6], Гарасим П.М. [10], Приймак С.В. [10] тощо. Вивченню якісних характеристик інформації присвячені роботи таких зарубіжних вчених як Х. Ван Грюнінг, М. Коен [7], Т.Д. Поплаухіна [4], Т.В. Зирянова, С.І. Колесніков [8] та інші. Однак питання, пов'язані з використанням облікової інформації ще потребують детальнішого вивчення.

Метою статті є вивчення порядку формування облікової інформації для цілей управління виробничо-господарською діяльністю підприємств та дослідження її якісних характеристик.

Основні результати дослідження. Під інформацією слід розуміти сукупність різних відомостей, що виникають при підготовці виробництва, у процесі виробничо-господарської діяльності, в управлінні цією діяльністю, які можна фіксувати, передавати, перетворювати, зберігати й використовувати для прийняття управлінських рішень та здійснення функцій управління підприємством. Об'єктом відображення інформації є виробничо-господарська діяльність підприємства. Призначення інформації полягає у її використанні для потреб управління, які спрямовані на удосконалення виробництва й самого управління.

Облік є важливою складовою системи управління підприємством. Функцією обліку є оперативність збору та обробки виробничої, комерційної, фінансової та інших видів інформації, забезпечення зацікавлених користувачів об'єктивною інформацією про фінансовий стан і результати діяльності підприємства.

Бухгалтерський облік фіксує і накопичує синтетичну (узагальнюючу) та аналітичну (деталізовану) бухгалтерську облікову інформацію про діяльність господарюючого суб'єкта за певний період. Вона містить відомості про активи організації, про стан майна, джерела його утворення, про зобов'язання, відносини з контрагентами, про формування фінансових результатів, про прибуток та його використання тощо [1].

Облікова інформація формується на таких стадіях: виявлення, реєстрація, накопичення, узагальнення. Процес формування облікової інформації для цілей управління, на нашу думку, можна відобразити у вигляді схеми, поданої на рис. 1.

Рис. 1. Формування облікової інформації на різних рівнях управління, (розроблено автором)

Облікова інформація є ядром інформаційного забезпечення системи управління, об'єднуючи всі господарські процеси та забезпечуючи взаємодію різних структурних підрозділів будь-якого підприємства.

Облікова інформація формується за стандартними формами, котрі регламентовані (бухгалтерська фінансова, податкова та статистична звітність) або розроблені безпосередньо на підприємстві (внутрішня управлінська звітність). До облікової інформації відносяться:

- дані бухгалтерського обліку і звітності;
- дані податкового обліку та звітності;
- дані статистичного обліку та звітності;
- дані управлінського обліку та звітності (графіки і табличні матеріали про виробництво і реалізацію продукції; плани і бюджети, звіти про їх виконання; виробничі норми і нормативи).

До позаоблікових джерел відносяться:

- матеріали різних перевірок – аудиторських та фінансових служб;
- пояснювальні та доповідні записки;
- ділове листування з партнерами, кредиторами;

- матеріали засобів масової інформації, аналітичні огляди;
- матеріали, отримані в результаті особистих контактів;
- фінансову інформацію, що міститься в прайс-листах, прейскурантах, довідниках [2, с. 226].

Облікова інформація має свої особливості, що робить її досить важливою для управління та прийняття виважених управлінських рішень. Вона виникає на різних етапах технології обліку і розв'язує різні облікові завдання:

- кожен господарський процес зафіксований у вигляді операції у первинних документах, що є певним підтвердженням її здійснення. Цей документ є вихідною точкою для подальшого обліку та реєстрації в інших документах (облікових реєстрах);
- облікові реєстри, в свою чергу, після заповнення стають носіями облікової інформації і відіграють вже досить вагому роль для аналізу і отримання аналітичної інформації, після проведення деяких математичних і аналітичних процедур розрахунків;
- на основі складання реєстрів можна скласти звітні форми обліку, що служать певним доказом ведення господарської діяльності підприємством. Звіти є основними джерелами проведення економічного аналізу [3, с. 146].

В Україні створена та функціонує система нормативного регулювання бухгалтерського обліку (табл.1).

Таблиця 1. Нормативні документи, які регулюють облік в Україні

Рівень регламентації	Назва нормативного документа
Перший рівень	Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»
	Податковий кодекс України
	Цивільний кодекс України
	Інші закони України, які регламентують питання обліку та звітності
Другий рівень	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»
	НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність»
	П(С)БО 6-34
	П(С)БО в державному секторі
Третій рівень	Постанови КМУ
	Накази міністерств, відомств, державної податкової адміністрації, Національного банку України
	Укази Президента
	Інструкції, методичні рекомендації
Четвертий рівень	Наказ про облікову політику підприємства
	Первинні документи, зведені журнали, відомості
	Регламентована звітність

*Розроблено автором

Сукупність документів, які регламентують облік складається з двох підсистем: зовнішніх нормативно-законодавчих актів (перший, другий, третій рівні) і внутрішніх документів господарюючого суб'єкта (четвертий рівень). Співвідношення цих двох підсистем визначається рівнем демократизації законодавства і ступенем розвитку конкретного суб'єкта підприємницької діяльності. Більшість внутрішніх форм документів розроблено та передбачено законодавством. Деякі форми документів створюються за потребою підприємства, в залежності від сфери та масштабу діяльності, складу учасників, інтеграційної взаємодії, особливостей виробничо-господарської структури організації, територіального розташування структурних підрозділів, досвіду, психологічного клімату, традицій, взаємин колективу і керівництва, акціонерів і менеджерів [4, с. 77]. Від того, наскільки вірно вибрано співвідношення цих двох підсистем залежить якість облікової інформації.

Якість облікової інформації – це сукупність суттєвих властивостей облікової інформації, що характеризують її відповідність своєму призначенню і висунутим до неї вимогам, а також здатність задовольняти потреби і запити користувачів. Крім того, це сукупність суттєвих властивостей, які кількісно оцінюються системою показників, що визначають ступінь задоволення потреб користувачів інформацією в ринкових умовах за оптимальних витрат на формування цієї інформації. Якість облікової інформації формується у процесі її створення і зберігається на всіх стадіях її руху по контуру управління [5, с. 373].

Якість облікової інформації – це:

- критична оцінка споживачами ступеня відповідності її властивостей і показників якості очікуванням та обов’язковим нормам у відповідності з її призначенням;
- сукупність властивостей інформації, які визначають її здатність задовольняти певні потреби у відповідності з призначенням [6].

Облікова інформація повинна задовольняти конкретним потребам користувачів в залежності від рівня та характеру прийнятих рішень.

Ступінь корисності інформації визначають за якісними характеристиками. Автори Х. Ван Грюнінг, М. Коен стверджують, що якісні характеристики – це ті ознаки, які роблять інформацію, подану у фінансовій звітності, корисною для користувача [7].

Якісні характеристики бухгалтерського обліку, підкреслюють Зирянова Т.В. та Колесніков С.І., – це ті критерії, за допомогою яких уніфікується і полегшується процес тлумачення і правильного використання фінансової і управлінської інформації [8, с. 18].

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» виділяє чотири основні якісні характеристики інформації:

- дохідливість – інформація, повинна бути розрахована на однозначне тлумачення її користувачами за умови, що вони мають достатні знання і зацікавлені у сприйнятті цієї інформації;
- доречність характеризує здатність інформації впливати на рішення, що приймаються на її основі;
- достовірність означає, що інформація не повинна містити помилок і перекручень, які можуть вплинути на рішення користувачів;
- зіставність характеризує можливість користувачів порівнювати інформацію за різні періоди [9].

Крім названих у НП(С)БО 1 характеристик, якість облікової інформації доцільно оцінювати через такі показники:

- аналітичність – розраховується по напрямках діяльності та з деталізацією, яка необхідна для вирішення поставлених завдань;
- об’єктивність – відображає відомості про поточний стан підприємства в реальному часі;
- оперативність – надходить до користувачів у момент появи в облікових регістрах підприємства, оскільки несвоєчасність надходження інформації зумовлює запізнення в прийнятті рішень;
- суттєвість та повнота – достатність для ефективного використання та прийняття рішень;
- сумісність інформації, яка надходить з різних джерел;
- точність – однозначне сприйняття інформації всіма споживачами;
- репрезентативність – достатня структура і кількість для адекватного відображення особливостей підприємства;
- стійкість – можливість інформації зберігати свої властивості на певному відрізку часу.

Якість облікової інформації залежить від процесу підготовки облікових даних та контролю за їх використанням (рис.2).

Облікова інформація повинна містити максимум того, що необхідно знати зацікавленим особам, і мати необхідні пояснення, щоб не дезорієнтувати того, хто буде нею користуватися. Зацікавленими

користувачами інформації, яка формується в бухгалтерському обліку, є особи, які потребують інформації про конкретне підприємство і мають достатні знання для того, щоб зрозуміти, оцінити і використовувати таку інформацію. Користувачів цікавить наступна інформація, яка формується в бухгалтерському обліку:

- 1) інвестори зацікавлені в інформації про прибутковість і ризики запланованих або вкладених ними інвестицій, про можливість і доцільність розпорядитися інвестиціями, про здатність підприємства, в яке вкладаються кошти, виплачувати дивіденди;
- 2) працівники зацікавлені в інформації про стабільність і прибутковість підприємства, про гарантії в щомісячній виплаті заробітної плати і збереження робочих місць;
- 3) позикодавці зацікавлені в інформації про платоспроможність підприємства, яка гарантує своєчасність погашення наданої ними позики і виплату відповідних відсотків;
- 4) постачальники і підрядчики зацікавлені в інформації, яка дозволяє визначити, чи будуть сплачені в строк належні їм суми;
- 5) покупці і замовники зацікавлені в інформації про тривалість діяльності підприємства;
- 6) органи влади зацікавлені в інформації про сплату податків до бюджету, про наявність робочих місць, про розробку і реалізацію загальнодержавної політики;
- 7) громадськість в цілому зацікавлена в інформації про роль і вклад підприємства в підвищення добробуту суспільства на місцевому, регіональному і державному рівнях [4, с. 48].

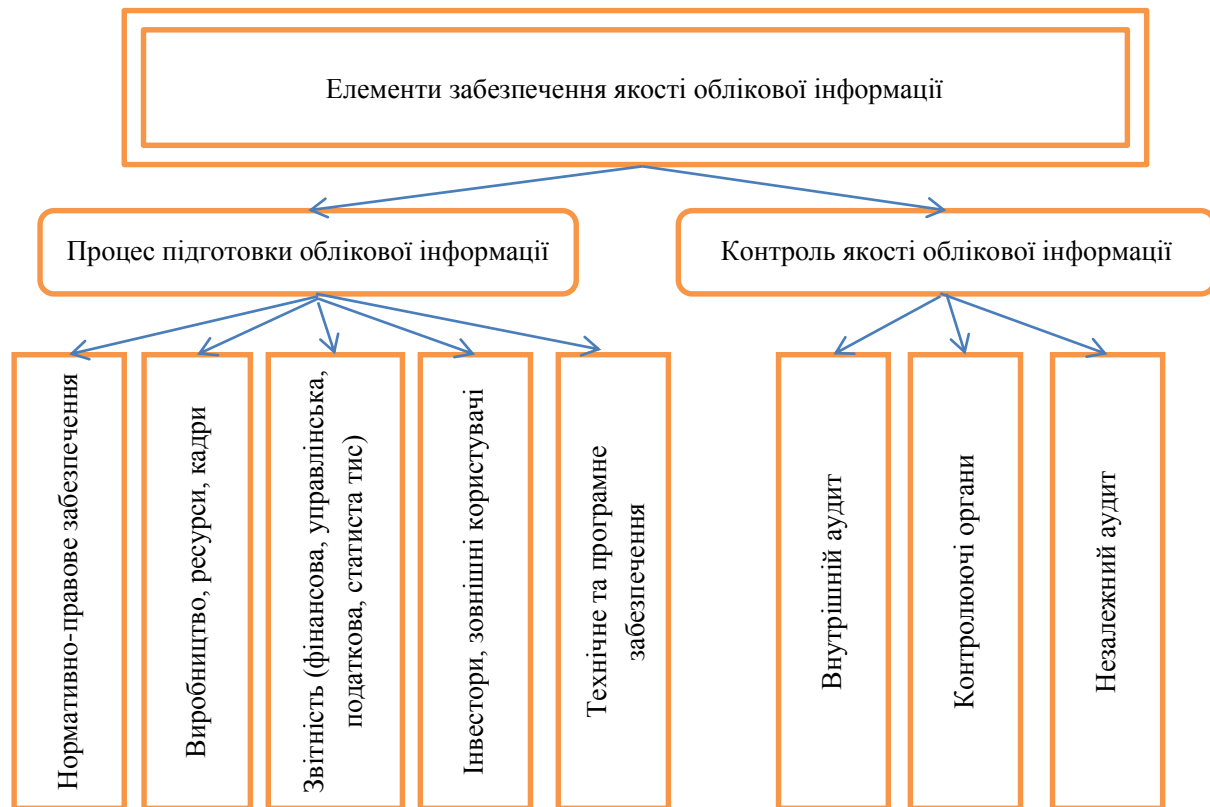

Рис. 2. Система забезпечення якості облікової інформації, (розроблено автором відповідно до[4])

Неодмінною умовою підвищення ефективності застосування облікової інформації та вдосконалення управління підприємством загалом є докорінна реконструкція його технічної та інформаційної бази на основі автоматизованої системи обліку та застосування інформаційних технологій. Вдосконалення інформаційної системи бухгалтерського обліку на рівні підприємства як обов'язкової і необхідної умови забезпечення розроблення ефективних управлінських рішень потребує не лише переосмислення методики управління, не лише покращення матеріально-технічної бази та форм накопичення і зберігання інформації, а й якісно нових кваліфікаційних характеристик

обліково-аналітичного персоналу, здатного забезпечити формування адекватної потребам сьогодення обліково-аналітичної інформації [10, с. 47].

Інформація бухгалтерського обліку є основою функціонування обліково-аналітичної системи управління підприємством. Під обліково-аналітичною системою розуміють систему, яка ґрунтується на даних оперативного, статистичного, фінансового і управлінського обліку та використовує для економічного аналізу виробничу, статистичну, нормативну довідкову та інші види інформації.

Обліково-аналітична система підприємства виконує облікову, аналітичну та контрольну функції з метою прийняття ефективних управлінських рішень на всіх рівнях управління. Базовим в обліково-аналітичній системі є облікове забезпечення, тому що на основі якого здійснюється аналіз діяльності підприємства і аудит. Облікова підсистема забезпечує постійне формування, накопичення, класифікацію і узагальнення необхідної інформації. Ці процедури здійснюються відповідно до розробленої методології і технології обліку. Аналіз за допомогою аналітичних і економіко-математичних методів досліджує наявність, структуру, динаміку економічних показників, вивчає ефективність їх використання, розглядає вплив різних факторів на фінансовий стан підприємства. Система аудиту дозволяє здійснювати контроль реалізації управлінських рішень, забезпечує їх виконання і підвищує ефективність управлінського процесу.

Висновки. Отже, основним завданням бухгалтерського обліку є забезпечення зацікавлених користувачів обліковою інформацією, яка необхідна для прийняття управлінських рішень.

Формування облікової інформації залежить від наступних факторів: нормативно-правової бази; якісних характеристик; процесу підготовки та відображення інформації в бухгалтерських документах; взаємозв'язку оперативного, бухгалтерського, управлінського та податкового обліку; контролю за якістю інформації, яка надається для користувачів.

Функціонування обліково-аналітичної системи підвищує якість практичного застосування облікової інформації в процесі виконання управлінських рішень менеджерами підприємства.

Література

1. Безродна Т.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття / Т.М. Безродна // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuiv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VsUNU/2008_10_2/bezrodna.pdf.
2. Пуцентейло П.Р. Інформаційне забезпечення аналітичної діяльності в управлінні підприємством / П.Р. Пуцентейло // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2015. – Вип. 11. – 360 с. – С. 224-232.
3. Реслер М.В. Значення обліково-аналітичної інформації в управлінні підприємством / М.В. Реслер // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2012. – Вип. 3 (37). – С. 146-148.
4. Поплаухина Т.Д. Методические основы формирования учетно-аналитической информации и ее качественное развитие / Дис-ция на соискание ученой степени кандидата экономических наук: спец. 08.00.12. – «Бухгалтерский учет, статистика» / Т.Д.Поплаухина – Казань, 2009. – 182с.
5. Єршова Н.Ю. Якість облікової інформації: методичний підхід до оцінювання / Н.Ю. Єршова // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №8(158). – С. 368-374.
6. Щирська А.Ю. Сукупність характеристик якості облікової інформації для управління підприємством / А.Ю. Щирська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ztu.edu.ua/ua/science/conference/files/world.../Shchyrska+.docx>.
7. Грюнинг Х. Ван, Коэн М. Международные стандарты финансовой отчетности: практическое руководство / Грюнинг Х. Ван, Коэн М.: На рус. и англ. яз. – 2-е изд., испр. и доп. – М.:Изд-во «Весь мир», 2004. – 336с.
8. Зырянова Т.В., Колесников С.И. Качественные характеристики бухгалтерской (финансовой и управленческой) информации в бюджетных учреждениях / Т.В. Зырянова, С.И. Колесников // Бухгалтерский учет в бюджетных и некоммерческих организациях. – 2008. – №11 (203). – С.16-26.
9. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом МФУ від 07.02.13 р. №73 // Все про бухгалтерський облік. – 2013. – №55. – С.12-16.

10. Гарасим П.М., Приймак С.В. Проблеми формування обліково-аналітичної інформації в системі менеджменту/ П.М. Гарасим, С.В. Приймак // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – 722. – С.42-47.

References

1. Bezrodnaya, T. (2008). Accounting and Analytical Support for Business Management, Defining the Essence of the Concept. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VSU/2008_10_2/bezrodna.pdf.
2. Putsentylo, P. (2015). Information support analytical activities in business management. Scientific Information Journal of Ivano-Frankivsk University of Law n.a. King Danylo Galitskyi. Vol. 11, 224-232 (in Ukr.).
3. Resler, M.(2012). Value Accounting and Analytical Information to Business Management. Scientific Bulletin of the Uzhgorod University. Vol. 3 (37), 146-148 (in Ukr.).
4. Poplauhyna, T. (2009). Methodical Fundamentals of the Accounting and Analytical Information and their Development. 182p.
5. Ershov, N. (2014). The Quality of Accounting Information, Methodical Approach to the Evaluation. Actual problems of economy, 8 (158), 368-374 (in Ukr.).
6. Schyrska, A.The combination of quality characteristics of accounting information for business management. Retrieved from: <https://ztu.edu.ua/ua/science/conference/files/world.../Shchyrska+.docx>.
7. Hryunynh, H. Wang, Koen M. (2004). The International Standards of Financial Accounting: Practical guidance. 336p.
8. Zyryanov, T., Kolesnikov, S. (2008). Qualitative Characteristics of Accounting (financial and management) Information in State Institution and accounting in non-profit organizations. 11 (203), 16-26 (in Rus.).
9. NP (S) 1 “General Requirements for Financial Reporting”, approved by order of the MFP 07/02/13 p. №73, All about accounting, 55, 12-16.
10. Garasym, P., Pryymak, S. (2012). Problems of accounting and analytical information system management Bulletin of the National University “Lviv Polytechnic”, 722, 42-47 (in Ukr.).

Стаття надійшла до редакції 07.05.2016.